

Στοιχεία που συνθέτουν την έννοια του πολίτη

Ραφαήλ (Raffaello Sanzio ή Santi), «Η Σχολή των Αθηνών», 1510-11. Φρέσκο. Stanza della Segnatura, Βατικανό.

Ο ρόλος του πιστού ως πολίτη και της θρησκείας στον δημόσιο χώρο

Η Εκκλησία στον δημόσιο χώρο

Είναι γνωστό ότι η Εκκλησία ως κοινότητα αντλεί την ταυτότητά της από την ερχόμενη Βασιλεία. Πρόκειται για μια πρόταση που αναδεικνύει δύο εξέχοντα γνωρίσματα της προσωπικής και συλλογικής εκκλησιαστικής υπάρξεως. Σύμφωνα με ένα αρχαίο λατινικό ρητό «ένας χριστιανός σημαίνει κανένας χριστιανός». Το ρητό αυτό επιθυμεί να υποδηλώσει τον κοινωνιακό-σωματειακό χαρακτήρα της χριστιανικής πίστης, η οποία στέκεται στον αντίποδα κάθε ατομοκεντρικής, εγωιστικής και συχνά ψυχοπαθολογικής ιδιωτικοποίησης της θρησκευτικότητας. Η Εκκλησία αποτελεί έναν οργανισμό που θεμελιώνεται στο μοντέλο της κενωτικής και θυσιαστικής ζωής του Ιδρυτή και Κυρίου της Ιησού Χριστού και αποτελεί Εκκλησία στον βαθμό που συγκροτείται ως κοινότητα προσώπων στο κοινό ευχαριστιακό δείπνο, όπου υπερβαίνονται κάθε είδους αποκλεισμοί που βασίζονται σε φυλετικά, κοινωνικά κ.ά. κριτήρια. Επομένως η Εκκλησία όχι μόνο δεν μπορεί να αντιτίθεται στον δημόσιο χώρο, φοβούμενη τάχα της ισότιμης αναμέτρησης με τις όποιες άλλες κοσμοθεωρίες, αλλά αντίθετα σε ορισμένο βαθμό λειτουργεί στον πυρήνα της με τη λογική του δημοσίου χώρου, καθώς κάθε μέλος της διαθέτει παρρησία απέναντι στους ισότιμους αδελφούς του αλλά και έναντι του Θεού και το μοναδικό κριτήριο για την ύπαρξή της είναι η αμοιβαιότητα, η αγάπη, η συγχωρητικότητα και η ελευθερία μεταξύ τους».

Ιγνάτιος, Μητροπολίτης Δημητριάδος, *Θρησκευτικότητα και θρησκευτικά σύμβολα στον δημόσιο χώρο*, Εισήγηση στο Συνέδριο "Εκκλησία και Αριστερά", Θεσσαλονίκη, 22-23/1/2013

Θρησκεία και Πολιτική

«Κάθε θρησκεία λοιπόν στην προσπάθειά της να υπηρετήσει τις αξίες που κηρύττει μπορεί να εκφράζεται και πολιτικά, αν και όχι αναγκαιώς μέσω πολιτικού σχήματος. Η πολιτική όμως σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται να αγνοεί την ύπαρξη και τη δυναμική της θρησκείας, ούτε ασφαλώς και να την υποτάσσει».

Κονιδάρης, Ι., «Θρησκεία και πολιτική». *Εφημερίδα το Βήμα*, 01/02/1998

Θρησκείες και Διεθνής Πολιτική

«Η ρήση του σπουδαίου Ελβετού καθολικού ιερέα, θεολόγου και συγγραφέα Hans Küng, βασικού εκφραστή του πώς η οικουμενική θεολογία μπορεί να μετασχηματιστεί σε θεολογία των θρησκειών, ότι δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη μεταξύ των εθνών χωρίς ειρήνη μεταξύ των θρησκειών και ότι συνακόλουθα δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη μεταξύ των θρησκειών χωρίς το διάλογο μεταξύ των θρησκειών, δεν σηματοδοτεί μόνο τις βαθύτερες οντολογικές εντάσεις της σχέσης πολιτικής και θρησκείας, αλλά προτάσσει πια ευθαρσώς τη σημασία του διαθρησκειακού διαλόγου (interreligious dialogue) στην ήπια παγίωση της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης, χωρίς δηλαδή ηγεμονικούς πολέμους, με άξονα ένα κοινό παγκόσμιο ήθος.

Ο διαθρησκειακός διάλογος ως εργαλείο της διεθνούς πολιτικής αναδεικνύει αν μη τι άλλο τη σημασία της θρησκευτικής διπλωματίας (religious diplomacy) στις διεθνείς σχέσεις, ή το ρόλο που μπορεί να παίξει η ίδια η θρησκευτική κοινότητα όχι ως πηγή έντασης και σύγκρουσης, όπως στην περίπτωση του ακραίου και ριζοσπαστικού θρησκευτικού φονταμενταλισμού, αλλά ως πηγή συνεργασίας, ειρήνης και ασφάλειας σε παγκόσμια κλίμακα, ικανοποιώντας έτσι τη βασική συνθήκη μετατροπής της οικουμενικής θεολογίας σε θεολογία των θρησκειών. Αυτό συνεπάγεται εξ ορισμού τη γενναία αναθεώρηση της σχέσης θρησκείας και διεθνούς πολιτικής και την ενίσχυση σε διακρατικό και διεθνικό επίπεδο των ήδη υπάρχουσών θεσμικών καναλιών επικοινωνίας ανάμεσα τουλάχιστον στις παγκόσμιες θρησκείες».

Μακρής, Σ., *Θρησκεία και Διεθνής Πολιτική* [Κεφάλαιο Συγγράμματος]. Στο Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη, Σ., *Πολιτιστική διπλωματία*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα, 2015, σελ. 179-180.

Χριστιανικές αρχές και αξίες σχετικά με την εξουσία

Η Αγία Γραφή για την εξουσία

Όλους να τους τιμάτε¹ να αγαπάτε τους αδερφούς σας χριστιανούς² να σέβετε τον Θεό³ να τιμάτε τον αυτοκράτορα.

Α' Πέτρ 2, 17

¹ Σας παρακαλώ πρώτα απ' όλα να κάνετε δεήσεις, προσευχές, παρακλήσεις, ευχαριστίες για όλους τους ανθρώπους, ² για τους κυβερνήτες και για όλους εκείνους που ασκούν την εξουσία, ώστε να ζούμε ήρεμα και ειρηνικά με ευσέβεια κι ευπρέπεια από κάθε άποψη.

Α' Τιμοθ 2, 1-2

⁴² Τους κάλεσε τότε ο Ιησούς και τους λέει: «Ξέρετε ότι αυτοί που θεωρούνται ηγέτες των εθνών ασκούν απόλυτη εξουσία πάνω τους, και οι άρχοντές τους τα καταδυναστεύουν. ⁴³ Σ' εσάς όμως δεν πρέπει να συμβαίνει αυτό, αλλά όποιος θέλει να γίνει μεγάλος ανάμεσά σας πρέπει να γίνει υπηρέτης σας. ⁴⁴ και όποιος από σας θέλει να είναι πρώτος πρέπει να γίνει δούλος όλων. ⁴⁵ Γιατί και ο Υιός του Ανθρώπου δεν ήρθε για να τον υπηρετήσουν, αλλά για να υπηρετήσει και να προσφέρει τη ζωή του λύτρο για όλους».

Μκ 10, 42-45

¹⁵ Τότε πήγαν οι Φαρισαίοι κι έκαναν σύσκεψη πώς να τον παγιδέψουν με ερωτήσεις. ¹⁶ Έστειλαν, λοιπόν, τους μαθητές τους μαζί με τους Ηρωδιανούς και του είπαν: «Διδάσκαλε, ξέρουμε πως λες την αλήθεια και διδάσκεις αληθινά το θέλημα του Θεού, και δε φοβάσαι κανέναν γιατί δεν υπολογίζεις σε πρόσωπα. ¹⁷ Πες μας, λοιπόν, τι γνώμη έχεις; Επιτρέπεται να πληρώνουμε φόρο στον αυτοκράτορα ή όχι;». ¹⁸ Ο Ιησούς κατάλαβε την πονηριά τους και τους είπε: «Γιατί προσπαθείτε να με παγιδέψετε, υποκριτές; ¹⁹ Δείξτε μου το νόμισμα που πληρώνουμε για φόρο». Εκείνοι του έφεραν ένα δηνάριο. ²⁰ «Ποιανού είναι αυτή η εικόνα και η επιγραφή;» τους ρωτάει. ²¹ «Του αυτοκράτορα», του απαντούν. «Δώστε, λοιπόν», τους λέει, «στον αυτοκράτορα ό,τι ανήκει στον αυτοκράτορα, και στον Θεό ό,τι ανήκει στον Θεό». ²² Όταν το άκουσαν αυτό έμειναν κατάπληκτοι και τον άφησαν κι έφυγαν.

Μτ 22, 15-22

¹⁰ Λέει τότε σ' αυτόν ο Πιλάτος: «Σ' εμένα δε μιλάς; Δεν ξέρεις ότι έχω εξουσία να σε απολύσω και έχω εξουσία να σε σταυρώσω;». ¹¹ Του αποκρίθηκε ο Ιησούς: «Δε θα είχες εξουσία κατεπάνω μου καμιά, αν δε σου ήταν δοσμένο από επάνω. Γι' αυτό εκείνος που με παράδωσε σ' εσένα έχει μεγαλύτερη αμαρτία».

Ιω 19, 10-11

Αριστερά: Η μαστίγωσις. Μονή Αγ. Νικολάου-Μετέωρα.

Δεξιά: Θεοφάνης ο Κρης, Η απόνιψις του Πιλάτου.

⁸ Κάποτε τα δέντρα πήγαν να διαλέξουν ποιον θα χρίσουν βασιλιά τους. Είπαν στην ελιά: “έλα να γίνεις βασιλιάς μας”. ⁹ Αλλά η ελιά τούς αποκρίθηκε: “ν’ αφήσω εγώ το λάδι που παράγω, που μ’ αυτό τιμούν θεούς κι ανθρώπους για να κυβερνήσω τα δέντρα;”. ¹⁰ Τότε τα δέντρα είπαν στη συκιά: “έλα εσύ να γίνεις βασιλιάς μας”. ¹¹ Μα κι η συκιά τούς αποκρίθηκε: “ν’ αφήσω εγώ τους ωραίους και γλυκούς καρπούς που κάνω, για να κυβερνήσω τα δέντρα;”. ¹² Τότε τα δέντρα είπαν στο αμπέλι: “έλα εσύ να γίνεις βασιλιάς μας”. ¹³ Μα και το αμπέλι τούς αποκρίθηκε: “ν’ αφήσω εγώ το κρασί που βγάζω, που το χαίρονται θεοί και άνθρωποι, για να κυβερνήσω τα δέντρα;”. ¹⁴ Τότε τα δέντρα είπαν στην αγκαθιά: “έλα εσύ να γίνεις βασιλιάς μας”. ¹⁵ Και η αγκαθιά τούς αποκρίθηκε: “αν θέλετε σ’ αλήθεια να με χρίσετε βασιλιά σας, ελάτε να κρυφτείτε στη σκιά μου· αν δεν έρθετε, φωτιά θα βγει από τ’ αγκαθία μου και θα κατακάψει τους κέδρους του Λιβάνου”.

Κριτές 9, 8-15

Ο Χριστός πλένει τα πόδια των μαθητών

⁴ Σηκώνεται, λοιπόν, από το τραπέζι που δειπνούσαν, βγάζει το ιμάτιό του, παίρνει μια πετσέτα και τη ζώνεται· ⁵ έπειτα βάζει νερό στη λεκάνη κι αρχίζει να πλένει τα πόδια των μαθητών και να τα σκουπίζει με την πετσέτα που είχε ζωστεί. ⁶ Φτάνει λοιπόν και στο Σίμωνα Πέτρο· αυτός του λέει: «Εσύ, Κύριε, θα μου πλύνεις τα πόδια;». ⁷ «Αυτό που κάνω εγώ», του αποκρίθηκε ο Ιησούς, «εσύ δεν το καταλαβαίνεις τώρα· θα το καταλάβεις όμως αργότερα». ⁸ Του λέει ο Πέτρος: «Ποτέ δε θα σ’ αφήσω να μου πλύνεις τα πόδια». «Αν δεν σε πλύνω», του αποκρίθηκε ο Ιησούς, «δεν έχεις θέση κοντά μου». ⁹ Του λέει τότε ο Σίμων Πέτρος: «Αν είναι έτσι, Κύριε, όχι μόνο τα πόδια να μου πλύνεις αλλά και τα χέρια και το κεφάλι». [...] ¹² Όταν τους έπλυσε τα πόδια, φόρεσε το ιμάτιό του, πήρε πάλι τη θέση του στο τραπέζι και τους είπε: «Καταλαβαίνετε τι έκανα σ’ εσάς; ¹³ Εσείς με φωνάζετε “Διδάσκαλε” και “Κύριε”, και σωστά το λέτε, γιατί είμαι. ¹⁴ Αν, λοιπόν, εγώ ο Κύριος κι ο Διδάσκαλος σας έπλυσα τα πόδια, έχετε κι εσείς την υποχρέωση να πλένετε ο ένας τα πόδια του άλλου. ¹⁵ Σας έδωσα το παράδειγμα, για να κάνετε κι εσείς όπως έκανα εγώ. ¹⁶ Η αλήθεια είναι πως δεν υπάρχει δούλος ανώτερος από τον κύριό του, ούτε απεσταλμένος ανώτερος από κείνον που τον έστειλε. ¹⁷ Εάν τα μάθατε αυτά, θα είστε μακάριοι αν τα εφαρμόζετε κιόλας».

Ιω. 13, 4-9 και 12-17.

Sieger Koder, Ο Ιησούς πλένει τα πόδια του Πέτρου.

Ford Madox Brown, Ο Χριστός πλένει τα πόδια του Πέτρου, 1851-1856. Πινακοθήκη Tate Britain. Λονδίνο.

Ντούτσιο ντι Μπουονινσένια, *Ο νιπτήρας*.

Ιερός Νιπτήρας, ψηφιδωτό. Καθεδρικός Monreale, Ιταλία.

Η ευθύνη και ο αγώνας του χριστιανού ως πολίτη για τη μεταμόρφωση του κόσμου

Η διαδικασία της απελευθέρωσης

Έχοντας πηγάζει από ένα παλιό ιστορικό κίνημα, αυτή η ελπίδα για απελευθέρωση αρχίζει να υιοθετείται από τη χριστιανική κοινότητα ως σημείο των καιρών. Ως πρόσκληση για στράτευση και ερμηνεία. Το μήνυμα της Βίβλου, το οποίο παρουσιάζει το έργο του Χριστού ως μια απελευθέρωση, μας προσφέρει το πλαίσιο αυτής της ερμηνείας. Η θεολογία μοιάζει να απέφευγε για πολύ καιρό να στοχαστεί τον συγκρουσιακό χαρακτήρα της ανθρώπινης ιστορίας, τη διαμάχη μεταξύ ανθρώπων, κοινωνικών ομάδων και χωρών. Ο απόστολος Παύλος μάς θυμίζει όμως διαρκώς τη βαθιά σχέση που έχει η χριστιανική ύπαρξη και κάθε ανθρώπινη ζωή με το Πάσχα: το πέρασμα από τον «παλιό» στον «καινό άνθρωπο», από την αμαρτία στη θεία χάρη, από τη σκλαβιά στην ελευθερία.

Ἡμᾶς Χριστὸς ἠλευθέρωσεν· στήκετε οὖν, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε (Γαλ 5, 1), λέει ο απόστολος Παύλος. Πρόκειται για την απελευθέρωση από την αμαρτία, στο βαθμό που αυτή αποτελεί μια εγωιστική εσωστρέφεια. Το να αμαρτάνεις σημαίνει πράγματι ότι αρνείσαι να αγαπήσεις τους άλλους και, κατ' επέκταση, τον ίδιο τον Κύριο. Η αμαρτία, που καταργεί τη φιλία με τον Θεό και τον πλησίον, είναι για τη Βίβλο η υπέρτατη αιτία της φτώχειας, της αδικίας και της καταπίεσης την οποία βιώνει η ανθρωπότητα. Το να πούμε ότι αποτελεί την υπέρτατη αιτία δεν σημαίνει επ' ουδενί ότι αρνούμαστε τις δομικές αιτίες και τους αντικειμενικούς λόγους αυτών των καταστάσεων. Θέλουμε όμως να τονίσουμε ότι τα πράγματα δεν συμβαίνουν έτσι από τύχη, αλλά ότι πίσω από μια άδικη δομή υπάρχει η προσωπική ή συλλογική ευθύνη για όλα, μια διάθεση απόρριψης του Θεού και των άλλων. Θέλουμε επίσης να θυμίσουμε ότι μια κοινωνική μεταρρύθμιση, όσο ριζοσπαστική και αν είναι, δεν φέρνει αυτομάτως την απάλειψη όλων των κακών.

Gutiérrez, G., *Θεολογία της απελευθέρωσης*, Μτφρ. Κ. Παλαιολόγος, Επιμ. Θ. Δρίτσας, Άρτος Ζωής, Αθήνα, 2012, σελ. 128-129, 142 και 146-147.

*Σημ. Ο Γκουστάβο Γουτιέρεζ (γεν. το 1928) είναι περουβιανός φιλόσοφος και θεολόγος, ένας από τους σημαντικότερους εκφραστές της Θεολογίας της Απελευθέρωσης. Είναι εξάλλου δομνικανός μοναχός και ιερέας καθώς και μέλος της Περουβιανής Ακαδημίας της Γλώσσας.

Λευκό Ρόδο: ΜΝΗΜΗ ΑΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΜΟΡΕΛ

Η μνήμη του τιμάται στις 13 Ιουλίου, επέτειο της θανάτωσής του με αποκεφαλισμό. «Λαιμητόμω τελειοῦται» θα μπορούσε να είναι η διατύπωση, αφού ο Νεομάρτυρας αποκεφαλίσθηκε, καταδικασμένος σε θάνατο για «εσχάτη προδοσία» από το ναζιστικό καθεστώς, σε ηλικία 25 ετών. Πρόκειται για τον Αλεξάντερ Σμορέλ, συνιδρυτή μαζί με τον φίλο του Χανς Σολ, της αντιναζιστικής οργάνωσης «Λευκό Ρόδο», η οποία, με προκηρύξεις που απέστειλε ταχυδρομικά, προσπαθούσε να εξεγείρει τη συνείδηση των Γερμανών κατά του καθεστώτος. Την αγιοκατάταξη

πληροφορούμαστε από την επίσημη ιστοσελίδα του Πατριαρχείου Μόσχας (6.2.2012, στα ρωσικά). Ο άγιος εικονίζεται με τη λευκή ιατρική μπλούζα και να κρατά ένα σταυρό μαζί με ένα άσπρο τριαντάφυλλο, σύμβολο του Λευκού Ρόδου και ταυτόχρονα πασχάλιο σύμβολο, σύμβολο της νίκης της ζωής πάνω στο θάνατο.

Το «Λευκό Ρόδο». Η ονομασία προτάθηκε από τον Νεομάρτυρα, εμπνευσμένη από ένα απόσπασμα των «Αδελφών Καραμαζώφ» του Ντοστογιέφσκυ, του αγαπημένου του συγγραφέα: Είναι η στιγμή που περιγράφεται η επιστροφή του Χριστού στη γη, για να αναστήσει εκ νεκρών ένα κοριτσάκι. «Το κοριτσάκι ανασκώνεται στο φέρετρο και κοιτάζει τριγύρω, χαμογελώντας με ορθάνοιχτα απορημένα μάτια, κρατώντας ένα μάτσο από άσπρα τριαντάφυλλα, που είχαν βάλει στα χέρια της...». Τότε, ο Μέγας Ιεροεξεταστής αναγνώρισε και συνέλαβε τον Χριστό και ακολούθησε ο περίφημος μονόλογός του... Ο πυρήνας της κίνησης απαρτιζόταν από φοιτητές της ιατρικής σχολής του Πανεπιστημίου του Μονάχου, οι οποίοι σπούδαζαν, όντας παράλληλα ενταγμένοι στο στράτευμα. Μετά τη μάχη του Στάλινγκραντ, κλιμάκωσαν τη δραστηριότητά τους, μοιράζοντας προκηρύξεις χέρι με χέρι και αναγράφοντας αντιχιτλερικά συνθήματα στους τοίχους. Για τον λόγο αυτόν, η οργάνωση, που επί μήνες ήταν στο στόχαστρο της Γκεστάπο, μπόρεσε να εξαρθρωθεί στις 18 Φεβρουαρίου του 1943. Τέσσερις ημέρες μετά, με συνοπτικές διαδικασίες, εκτελέστηκαν με αποκεφαλισμό τα αδέρφια Χανς και Σοφία Σολ και ο Κρίστοφ Πρόμπστ, από το «Λαϊκό Δικαστήριο» του διαβόητου Ρόλαντ Φράιςλερ.

Ο Αλεξάντερ Σμορέλ είχε την ίδια τύχη στις 13 Ιουλίου της ίδιας χρονιάς, αφού συνελήφθη τον Απρίλιο. Στη δίκη του δεν προσπάθησε να ελαφρύνει τη θέση του. Με παρρησία ομολόγησε ενώπιον του Φράιςλερ τις αντιναζιστικές πεποιθήσεις του, προκαλώντας την υστερική αντίδραση του Φράιςλερ, που ούρλιαζε, αποκαλώντας τον «προδότη».

Είχε γεννηθεί στη Ρωσία από Γερμανό πατέρα, γιατρό, από χρόνια εγκατεστημένο στη Ρωσία και Ρωσίδα μητέρα. Για τον λόγο αυτόν ήταν βαπτισμένος Χριστιανός Ορθόδοξος. Παρά το γεγονός ότι ο πατέρας του και η μητριά του ήταν ρωμαιοκαθολικοί, ο Αλέξανδρος ανατράφηκε ως Ορθόδοξος. Παρακολούθησε μαθήματα ορθόδοξης κατήχησης, εκκλησιαζόταν τακτικά και τον έβλεπαν συχνά με μια Βίβλο. Όπως φαίνεται και από την αλληλογραφία του, είχε διαβάσει κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας.

Ομολογώντας σθεναρά την Ορθόδοξη πίστη, αντιστάθηκε στο άθεο ναζιστικό καθεστώς και εξώθησε τους στενούς του φίλους και συμφοιτητές να κάνουν το ίδιο, ιδρύοντας την κίνηση του «Λευκού Ρόδου» [...].

Το περιεχόμενο των προκηρύξεων του Λευκού Ρόδου, βασικός συντάκτης των οποίων ήταν ο Νεομάρτυρας, μαζί με τον Χανς Σολ, οδηγεί στο ασφαλές συμπέρασμα ότι ο αγώνας δεν ήταν στενά πολιτικός. Στην 4η προκήρυξη, τονίζεται μεταξύ άλλων: «Κάθε λέξη από το στόμα του Χίτλερ είναι ένα ψέμα. Όταν μιλά για ειρήνη, εννοεί τον πόλεμο και όταν κατά τρόπο βλάσφημο χρησιμοποιεί το όνομα του Παντοδύναμου, εννοεί τη δύναμη του κακού, τον εκπεσόντα άγγελο, τον Σατανά. Το στόμα του είναι το δύσσομο στόμιο της Κολάσεως και η ισχύς του εκ βάθρων καταραμένη. Είναι αλήθεια ότι πρέπει να αγωνιστούμε κατά του εθνικοσοσιαλιστικού τρομοκρατικού κράτους με ορθολογικά μέσα. Όμως, οποιοσδήποτε εξακολουθεί να αμφισβητεί την πραγματικότητα, την ύπαρξη δαιμονικών δυνάμεων, θα έχει αποτύχει σε μεγάλο βαθμό να αντιληφθεί τη μεταφυσική διάσταση αυτού του πολέμου. Πίσω από τα συγκεκριμένα, ορατά περιστατικά, πίσω από όλες τις αντικειμενικές και λογικές διαπιστώσεις, βρίσκουμε το υπέρλογο στοιχείο: Τον αγώνα ενάντια στο δαίμονα, ενάντια στους υπηρέτες του Αντιχρίστου. Παντού και πάντοτε, οι δαίμονες παραμόνευαν στο σκοτάδι, περιμένοντας τη στιγμή που ο άνθρωπος είναι αδύναμος: όταν με τη δική του βούληση εγκαταλείπει τη θέση του στην τάξη της Δημιουργίας, όπως δημιουργήθηκε γι' αυτόν από τον Θεό εν ελευθερία, όταν υποχωρεί στη δύναμη του κακού και αποχωρίζεται από τις άνωθεν δυνάμεις κι αφού θεληματικά κάνει το πρώτο βήμα, οδηγείται ολοένα στο επόμενο με ραγδαία επιταχυνόμενο ρυθμό. Παντού και σε όλους τους καιρούς της μεγαλύτερης κρίσης, έχουν εμφανισθεί άνθρωποι, προφήτες και άγιοι, που αγαπάνε την ελευθερία τους, κήρυξαν τον Μοναδικό Θεό, και με τη βοήθειά Του οδήγησαν τον λαό στην αντιστροφή της πτωτικής του πορείας. Ο άνθρωπος είναι, βέβαια, ελεύθερος, αλλά χωρίς τον αληθινό Θεό είναι ανυπεράσπιστος ενάντια στο κακό. Είναι σαν καράβι χωρίς πηδάλιο, στο έλεος της θύελλας, σαν μικρό παιδί χωρίς τη μητέρα του, σαν σύννεφο που διαλύεται στον αέρα. Και σε ρωτάω, σα Χριστιανό που αγωνίζεσαι για τη διαφύλαξη του πιο πολύτιμου θησαυρού σου, μήπως διστάζεις, μήπως ξεπέφτεις στη δολιότητα, τον υπολογισμό και την αναβλητικότητα, με την ελπίδα ότι κάποιος άλλος θα σηκώσει το χέρι για να σε υπερασπίσει; Δεν σου έδωσε ο Θεός τη δύναμη και τη θέληση να αγωνιστείς; Πρέπει να χτυπήσουμε το κακό εκεί που είναι πιο δυνατό, και είναι πιο δυνατό στην εξουσία του Χίτλερ». Οι Γερμανοί γνώριζαν για τα εγκλήματα του Ναζισμού! Στη 2η προκήρυξη καταγγέλθηκε ο διωγμός των Εβραίων της Πολωνίας και η εξόντωση τουλάχιστον 300.000 από αυτούς, καθώς και ο διωγμός εναντίον των ελίτ της πολωνικής κοινωνίας, με τον εγκλεισμό των πρωτότοκων γιών της πολωνικής αριστοκρατίας σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και των θυγατέρων σε πορνεία των Ες-Ες στη Νορβηγία. «Γιατί σας τα λέμε όλα αυτά, αφού τα ξέρετε πολύ καλά, κι αν όχι τα συγκεκριμένα, άλλα, το ίδιο σοβαρά εγκλήματα που διέπραξε αυτή η τρομακτική συμμορία υπανθρώπων;», διερωτάται το φυλλάδιο, που είναι ταυτόχρονα και ντοκουμέντο συνενοχής της πλειοψηφίας και κατάρριψης του όψιμου ισχυρισμού ότι δήθεν δεν γνώριζαν... «Ο κάθε άνθρωπος επιθυμεί να απαλλαγεί από μια τέτοιου είδους ένοχη, και ο καθένας ακολουθεί το δρόμο του με την πιο ήρεμη και ήσυχη συνείδηση. Όμως, δεν μπορεί να απαλλαγεί: είναι ένοχος, ένοχος, ένοχος! Δεν είναι, όμως, αργά, να απαλλαγούμε από αυτή την εξόχως κατακριτέα και υπόλογη για όλες τις πλάνες κυβέρνηση, για να απαλλαγούμε από ακόμη μεγαλύτερη ενοχή». Ποτέ μην ξεχνάτε τον Θεό!... Άφησε τελευταία παραγγελία του στον πατέρα του και στη μητριά του, στο τελευταίο του γράμμα πριν οδηγηθεί στη λαιμητόμο: «Σήμερα, με τη θέληση του Θεού, η επίγεια ζωή μου θα κλείσει, προκειμένου να μεταβώ σε μιαν άλλη, που ποτέ δεν θα τελειώσει, όπου όλοι μας θα συναντηθούμε... Δυστυχώς, το χτύπημα αυτό θα είναι πιο σκληρό για σας παρά για μένα, γιατί φεύγω με τη βεβαιότητα ότι υπηρέτησα την αλήθεια. Αυτό με αφήνει με ήσυχη τη συνείδηση, παρά το γεγονός ότι είναι κοντά

η ώρα του θανάτου... Σε λίγες ώρες θα είμαι σε μια καλύτερη ζωή, κοντά στη μητέρα μου και δεν θα σας ξεχάσω. Θα παρακαλέσω τον Θεό να σας χαρίζει γαλήνη και ειρήνη. Θα σας περιμένω! Και πάνω απ' όλα, ένα πράγμα φυλάχτε στις καρδιές σας: Ποτέ μη ξεχνάτε τον Θεό!» Στις 18 Μαΐου 1943 τους έγραφε: «...Πρόσφατα διάβασα κάτι σ' ένα πολύ καλό και με πολλά νοήματα βιβλίο, που ταιριάζει σε όλους εσάς: "Όσο μεγαλύτερη είναι η τραγωδία της ζωής, τόσο πιο δυνατή πρέπει να είναι η πίστη μας, όσο πιο καταδικασμένοι μοιάζουμε, με τόση μεγαλύτερη εμπιστοσύνη πρέπει να αφήνουμε τις ψυχές μας στα χέρια του Θεού Πατέρα". Έγραφε ο αββάς Θεόδωρος από το Βυζάντιο [Θεόδωρος ο Στουδίτης]: "Για τον λόγο αυτό ευχαρίστησα τον Θεό για τις δοκιμασίες μου, και άφησα τον εαυτό μου εντελώς στις ανεξερεύνητες βουλές της Προνοίας Του..."».

[...] Πνευματικές, λοιπόν, οι αφετηρίες του αγώνα του νεομάρτυρα Αλεξάνδρου και του Λευκού Ρόδου· Η εγκληματική φυσιογνωμία του ναζισμού συνδέεται αιτιωδώς με τον αντιχριστιανικό και νεοπαγανιστικό του χαρακτήρα. Αποτέλεσμα πειρασμού είναι η παραίτηση από το θείο δώρο της ελευθερίας, που οδηγεί σε όλο και μεγαλύτερη κατάπτωση. Συνενοχή είναι και η ανοχή εκ μέρους των πολιτών στα εγκλήματα εις βάρος του κάθε πλησίον, από μια εξουσία που είναι όχι μόνο τυραννική, αλλά και συμμορία του κοινού ποινικού δικαίου.

«Γιορτάζουμε την ακτινοβόλο μνήμη σου, μιμούμενοι το θάρρος σου, με αντίσταση στις αντίθετες δυνάμεις και εχθρούς».

Από το τροπάριο του Αγίου, ο οποίος πρέπει να φωτίσει και εμάς τους Έλληνες, σε μια εποχή που δεχόμαστε ανάλογους πειρασμούς. Το ψυχικό σθένος, με το οποίο ο νεομάρτυς Αλέξανδρος και οι άλλοι νέοι του Λευκού Ρόδου βρήκαν το θάρρος να καταγγείλουν τις αντίθετες πρακτικές της ίδιας της πατρίδας τους, με τίμημα την ίδια τους τη ζωή, ας μας εμπνέει να αντιστεκόμαστε στην επέλαση των Ελλήνων νεοναζιστών.

Ζερβός, Γ., «Μνήμη Αγίου Αλέξανδρου Σμορέλ», εφημ. *Χριστιανική* (Πέμπτη, 19 Ιούλιος 2012) στη στήλη «Τα του Καίσαρος».

Από τη δράση του Νίκου Ψαρουδάκη:

Το πρώτο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας Χριστιανική

Η εφημερίδα αυτή κάνει την εμφάνισή της σε μια εποχή συγχύσεως και δυστυχίας. Πνευματικά και κοινωνικά, ο σημερινός άνθρωπος υποφέρει. Από το ένα μέρος η αμάθεια, η ημιμάθεια και η μονόπλευρη αγωγή εδημιούργησαν τον άνθρωπο των προλήψεων, των δεισιδαιμονιών και της κοινωνικής παρακμής.

Από το άλλο μέρος, η σημερινή κοινωνική ζωή, σαν νομικό, διοικητικό και οικονομικό σύστημα, παρουσιάζει σημεία κρίσεως, όπου ολοκάθαρα διαφαίνονται τα συμπτώματα του θανάτου.

Η κοινωνική αδικία, μόνιμο χαρακτηριστικό της παρηκμασμένης σημερινής κοινωνικής ζωής, δημιουργεί την αθλιότητα των λαϊκών τάξεων και προσβάλλει τον πολιτισμό και την θρησκεία μας. Εφημερίδα Χριστιανική, 17 Μαΐου 1953. «Η φωνή μας», το πρωτοσέλιδο του πρώτου φύλλου.

Η μορφή και οι απόψεις του παπα-Γιώργη Πυρουνάκη

Για την κοινωνική δράση: Οπουδήποτε στη γη, όποια στιγμή. Αυτό είναι το ανεξόφλητο χρέος της Εκκλησίας (δηλ. του καθενός μας). "Τούτο το έργο της εθελουσίας θα πρέπει να διέπει την Εκκλησία, είναι ο λόγος υπάρξεώς της. Η Εκκλησία έγινε για τον κόσμο των ανθρώπων, ΔΕΝ έγινε ο κόσμος γι' αυτήν! Η Εκκλησία είναι θεραπευτίδα του κόσμου: η αποστολή της είναι η διακονία του!".

Για την πολιτική, τα κόμματα και τα χριστιανικά κινήματα: Ο π. Γ. όρισε απόλυτα όρια μεταξύ της "τρέχουσας" πολιτικής και της χριστιανικής πολιτικής. Η δεύτερη ασχολείται με όλα τα προβλήματα του κόσμου, αλλά στην προοπτική της Βασιλείας: "Είμαστε με τον επαναστάτη Ιησού. Με το κήρυγμα της θυσίας του Σταυρού Του!". "Τι είναι ο Χριστιανισμός; Κίνημα ζωής και αλλαγής όλων. Δίνει προφητικές λύσεις. Δε στήνει σύστημα. Ενισχύει πνευματικά τους ανθρώπους να αγωνίζονται, να βρίσκουν αυτοί τις λύσεις". "Η δική μας επανάσταση δεν γκρεμίζει, αναγεννά, δημιουργεί, στήνει όλα καινούργια". Ο π. Γ. όχι μόνο δε συμφωνούσε με την ένταξη σε κόμματα, παρατάξεις, οργανώσεις κ.ά., αλλά δεν αποδέχονταν ούτε τη χρησιμότητα των λεγόμενων χριστιανικών κομμάτων, "διότι εμείς πρέπει να ασκούμε τη δική μας πολιτική της Επαναστάσεως Χριστού, χωρίς καμία παρέλκυση. Θα αγωνιζόμαστε κάθε φορά με τους καλύτερους και ιδεολογικά συγγενέστερους συμμάχους. Αλλά ποτέ ξεκινώντας για δημιουργία δικής μας παρατάξεως 'χριστιανικής κομματικής'. Επομένως δε συμφωνούμε με τα επονομαζόμενα 'χριστιανικά κόμματα'. Αν τον χριστιανικόν αγώνα τον μετατρέψουμε σε κομματικό, θα κάνουμε μεγάλο λάθος".

Οικονόμου, Φ., π. Γεώργιος Πυρουνάκης: *Η θεολογία και το έργο ενός ελεύθερου ανθρώπου*, Αρμός, Αθήνα, 2014, σελ. 181-183, 184-187 και 163-164.

Χριστιανοί και μεταμόρφωση του κόσμου

«Δεν θα αφήσουμε την ιστορία στους Ηρώδες και τους Πιλάτους. Η αντι-ιστορία πρέπει να αμφισβητήσει και παράλληλα να αναζωογονήσει την Ιστορία. Αυτό δεν θα ολοκληρωθεί ποτέ μέχρι την επιστροφή του Χριστού. Ποτέ δεν θα υπάρξει πολιτισμός τέλειος, ποτέ δεν πρόκειται να υπάρξει ο «πολιτισμός της κοινωνίας». Θα υπάρξουν όμως σημεία – θα υπάρξουν προσπάθειες. Βρισκόμαστε στην έρημο της Εξόδου, στο δρόμο για τη Βασιλεία. Έχουμε λοιπόν την υποχρέωση να δώσουμε στους ανθρώπους ενδιάμεσους σταθμούς, οάσεις, σκηνές, ύμνους, για να βρούνε το θάρρος να προχωρούν πάντα εμπρός, προς την τελειωτική μεταμόρφωση.

Ίσως όλα αυτά να απαιτούσαν σήμερα ένα είδος ανανεωμένης αγιότητας, ένα «νέο τύπο αγίου» όπως έγραψε ο Νικολάι Μπερντιάγεφ, ικανό ν' αναλάβει όλο το βάρος της κοσμικής και κοινωνικής πολυπλοκότητας, ικανό να μπολιάσει τον κόσμο με το Άγιο Πνεύμα, για να τον δια φωτίσει και να τον μεταμορφώσει. Αυτό λέει ο Μπερντιάγεφ. Γιατί μου φαίνεται ότι το ζωοποιό Πνεύμα δεν παύει ποτέ ν' αναβλύζει μαζί με το νερό και το αίμα του λογιζόμενου σώματος του Σταυρωμένου, όλων των σταυρωμένων της ιστορίας, πού μας καλούν να γίνουμε οι διάκονοι της Ανάστασης».

Κλεμάν, Ο., *Ορθοδοξία κ Πολιτική*, Μτφρ. – Επιμ. Γ. Λάμπας & Γ. Ζερβός, Μήνυμα, Αθήνα, 1985, σελ. 21.

Η ευθύνη για μεταμόρφωση του κόσμου

Για τους Τρεις Ιεράρχες το πρόβλημα της ανισοκατανομής των αγαθών δεν αποδίδεται στο θέλημα του Θεού, ούτε σε φυσικές αιτίες και τυχαία γεγονότα αλλά σε συγκεκριμένες ενέργειες αυτών, που κατέχουν την εξουσία και τον πλούτο.

«Οι κοινωνικές ανισότητες δεν είναι θέλημα Θεού», λέει ο άγιος Γρηγόριος «ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο ελεύθερο... Με την πτώση θρυμματίστηκε η αρχική ενότητα και ισοτιμία μεταξύ των ανθρώπων, οι θρασύτεροι με τη βοήθεια του πολιτικού νόμου, τον οποίο κατέστησαν όργανο καταδυναστεύσεων, επιβλήθηκαν στους ασθενέστερους και έτσι οι άνθρωποι χωρίστηκαν σε πλούσιους και φτωχούς, ελεύθερους και δούλους και σε πολλές άλλες κατηγορίες. Εμείς όμως, σαν χριστιανοί οφείλουμε να αποβλέπουμε και να τείνουμε στην αρχική ενότητα και όχι στην κατοπινή διαίρεση, στον νόμο του Θεού και όχι στον νόμο του ισχυρού». Είναι πασιφανές ότι ο νόμος του Θεού, δηλαδή ο νόμος της αγάπης, της ισότητας, της ελευθερίας της ειρήνης, δεν έχει τίποτα κοινό με τον νόμο των ισχυρών κάθε εποχής. Ο Μέγας Βασίλειος γίνεται πολύ παραστατικός όταν θέλει να αναφερθεί στην αδικία και την αρπαγή του πλούτου από τους κοινωνικά δυνατούς, ανατρέποντας μάλιστα με τα λεγόμενα του τις κοινωνικά αποδεκτές αντιλήψεις περί κλοπής. [...]

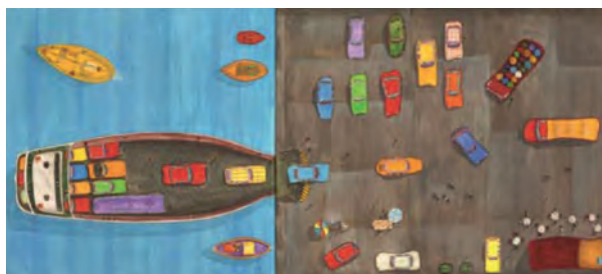
Ο Μέγας Βασίλειος και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος θεωρούν ότι η κοινοκτημοσύνη είναι η λύση του κοινωνικού προβλήματος και προτείνουν την πρωτοχριστιανική κοινότητα των Ιεροσολύμων, όπου όλα ήταν κοινά, σαν πρότυπο για μια δίκαιη οργάνωση των χριστιανικών κοινωνιών. Ο τελευταίος καλεί τους χριστιανούς της Κωνσταντινούπολης να εφαρμόσουν το κοινωνικό μοντέλο της ισότητας και αλληλεγγύης τονίζοντας ότι αν το κατορθώσουν δε θα υπάρξει ειδικολάτρης που δε θα τον ελκύσει η χριστιανική πρόταση ζωής. Ο Γάλλος Ορθόδοξος Θεολόγος Ολιβιέ Κλεμάν υποστηρίζει, πως ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος είναι ο πρώτος χριστιανός, που προσπάθησε να οργανώσει και να εφαρμόσει ένα χριστιανικό πολιτικό σύστημα στηριγμένο στην ισότητα. [...]

Αργυρόπουλος, Α., *Το επαναστατικό μήνυμα των Τριών Ιεραρχών*, σειρά Έξοδος στην κοινωνία και τη ζωή, Αθήνα, 2009, σελ. 28-30.

Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος
στον δρόμο για την εξορία.

Αξιολογικές κρίσεις για την ευθύνη του χριστιανού ως πολίτη του κόσμου

Μπάμπης Πυλαρινός, *Απόπλους*, 2010.